

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ик.н. д-р по социология Евгений Иванов Сачев

(н.ст., име, презиме, фамилия – акад. дл. в научна организация)

на материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност **‘доцент’**

във Висшето училище по застраховане и финанси

по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика: „Парично обращение и парични системи (Развитие на паричните системи и монетосеченето)“

В конкурса за ‘доцент’, обявен в Държавен вестник, бр. 95 от 16.11.2021 г. и в интернет-страница на Висшето училище по застраховане и финанси, като кандидат участва д-р Валентина Григорова Григорова-Генчева, хоноруван преподавател във ВУЗФ.

1. Общо представяне на получените материали

Предмет:

Със заповед № 40 от 2.03.2022 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси съм определен за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност **‘доцент’ във ВУЗФ** по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика: „Парично обращение и парични системи (Развитие на паричните системи и монетосеченето)“

За участие в обявения конкурс е подал документи единствен кандидат:

д-р Валентина Григорова Григорова-Генчева, хоноруван преподавател във ВУЗФ

(ак. дл. н. ст. име, презиме, фамилия от научна организация)

Представеният от Валентина Григорова Григорова-Генчева комплект материали на електронен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ВУЗФ и включва следните документи:

- Хабилизационен труд – монография с резюме за заемане на академичната длъжност „Доцент“;
- Копие на диплома за притежавана образователна и научна степен „доктор“, протокол за признаване от ВУЗФ, както и Удостоверение №08-00-14/12.01.2022 г. за признаване от НАЦИД;
- Автобиография по европейски формат;
- Списък на публикациите след защитата на докторската дисертация и екземпляри от тях;
- Разделителни протоколи за съвместните публикации;
- Справка за изпълнението на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“;
- Справка за оригиналните научни приноси в трудовете и за цитиранията;
- Формуляр за съгласие за обработката на личните данни във връзка с участието в конкурса.

Кандидатът Валентина Григорова Григорова-Генчева е приложил общо 20 научни труда, 3 студии, 2 монографии, 2 книги и списък на 13 научноизследователски разработки. Приемат се за рецензиране 5 научни труда, които са извън дисертацията и се отчитат при крайната оценка. Не се рецензират 15 научни труда по дисертацията и 15 научни труда извън проблематиката на конкурса. Разпределението на научните трудове по съответни рубрики, в страната и в чужбина, е както следва 12 в страната и 8 в чужбина.

2. Кратки биографични данни на кандидата

Валентина Григорова-Генчева завършва Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1990 г., специалност „Стара и средновековна история“. Специализира антична история и нумизматика и защитава докторска дисертация във Фрибургския университет, Швейцария, където води поредица лекционни курсове по нумизматика. Работи като експерт за аукционни къщи в Швейцария и Германия, както и като заместник-ръководител на разкопките на Френския археологически институт в Аргос, Гърция. От есента на 2001 г. работи в Първа инвестиционна банка, където създава и ръководи първия и единствен по рода си в България банков департамент, специализиран за сделки с благородни метали, инвестиционни консултации и нумизматични експертизи. От 2008 г. води магистърски курс от лекции на тема „Културното наследство: пазар и инвестиции“ във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. От 2016 г. има магистърски лекционен курс във ВУЗФ на тема „Пазари и инвестиции в бла-

городни метали“. Участва в редица национални и международни научни проекти в областта на културното наследство и нумизматиката.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Валентина Григорова-Генчева се ползва с висок професионален авторитет сред колегията. Организира и провежда, водените от нея лекционни курсове, съгласно най-високите световни стандарти в областта на хуманитарните науки. В работата си със студентите успешно прилага индивидуалния подход, като отделя необходимото внимание на специфичните интереси на всеки от тях. Водените от кандидата лекционни курсове са новаторски за българската академична система.

Публикациите на Валентина Григорова-Генчева могат да бъдат класифицирани по вид (статии и доклади – 13 броя), по значимост (статии в издания с импакт-фактор – 3 броя; пленарни доклади – 3 броя), по място на публикуване (статии в реферирани международни списания – 6 броя, доклади в трудове на международни научни конференции в чужбина – 3 броя; статии в национални списания – 2 броя; доклади в трудове на международни научни конференции в България – 1 броя; доклади в научни трудове на университети – 2 броя; по език, на който са написани (на английски език – 5 броя (на български език – 8 броя; на други езици - 7 броя), по брой на съавторите (самостоятелни – 12 броя; с един съавтор – 6 броя; с трима и повече съавтори – 1 брой).

Хабилитационният труд на кандидата, „Парична система и монетосечене на съвременна България (1880-2021)“ има следните основни **научно-теоретични приноси**:

1. Григорова-Генчева за първи път прави успешен опит, на базата на задълбочен системен и функционален анализ, да представи всички български пробни и официални монетни емисии от 1880 до 2021 г. като при редица екземпляри дава подробна историческа справка, свързана с личностите, историческите събития или паметниците, изобразени върху тях.
2. За първи път авторката разглежда качествените характеристики на съвременните български монетосечения, като прилага модерния социо-културен подход по отношение на рядко използваните номинали, текста и оформлението на надписите върху гуртовете на монетите и техния правопис. Редица примери са богато илюстрирани в детайли,

за да направят тясно специализираното изложение максимално ясно за студенти, любители-колекционери и др. читатели.

3. За първи път в българската наука е направен обстоен и системно-функционален анализ на паричната система и монетосеченето на България, в контекста на политическата и икономическата история, коментират се и чуждестранните влияния върху възстановената българска държава.
4. На основата на културоложки анализ, за първи път е извършен цялостен преглед на иконографските характеристики, отнасящи се до символните изображения, представени върху българските монети. Особено внимание в това отношение е отделено на характеристиките и основните специфики във владетелските портрети и гербовете от времето на Княжество България, Третото българско царство, Народна република България и Република България. Чрез сравнителни анализи и след прегледа на документи от архивите се преодоляват дълго наслагвани заблуждения, свързани с редки екземпляри от изчезнали емисии, както и редица неясноти около българското монетосечене през социалистическия период.
5. За първи път в българската нумизматична наука се прилага трансдисциплинарния подход, като авторката многостранно анализира голям обем ценни документи от българските държавни архиви – на Министерството на финансите, митниците, областните управи и др. – свързани с паричната система и монетосеченето. Новаторско е и изследването на монетовидни паметници (медали, медальони, накити и др.), свързани пряко с българското монетосечене и неговата държавна регулация.
6. В редица публикации кандидатката за първи път представя съдържанието на понятието „трако-гръцко монетосечене“ вместо използваното досега понятие „тракийски имитации на тасоски монети“. Новият термин е възприет от водещи съвременни изследователи в областта на античната нумизматика не само у нас. („*New hoards with small denomination coins of the Island of Thasos (6th – 5th century BC): Context, interpretation and dating*” (with Иля Прокопов), in *Ex nummis lux Studies in ancient numismatics in honour of Dimitar Draganov*, Sofia 2017;”Нова интерпретация на находки с монети от малък номинал на остров Тасос (VI-V в. пр.Хр.)”, *Пари и култура*, 2022, forthcoming; „Разпръснатото съкровище от статери от типа силен и нимфа“ (в съавторство с Иля Прокопов), в *KRATISTOS Сборник в чест на професор Петър Делев*, София 2017.) Доказателство за новаторството на тези публикации, както в областта на терминологи-

гията, така и по отношение на публикуваните нови данни, са цитиранията им от чуждестранни учени.

7. За първи път авторката успешно разглежда нумизматичните материали като културни ценности по отношение на тяхното определящо социо-културно значение в съвременното общество.

НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

1. Представената за обсъждане и оценка монография в конкурса за „доцент“ дава възможност да бъдат разработени учебни помагала и лекционни курсове в областта не само на нумизматиката и епиграфиката, но и по съвременни проблеми на теорията и историята на парите и паричните системи
2. Хабилизационният труд на Григорова-Генчева по своя обхват и съдържание може да послужи при разработването на изследователски теми в различни направления на хуманитаристиката и най-вече в сферата на социокултурните характеристики на стоково-паричните взаимоотношения, социалната икономика, социология на финансите, аукционната търговия и застраховането на културни ценности.
3. Публикуваните и анализирани за първи път нови данни от десетки монетни находки, както и публикуваната информация за металодобива и монетосеченето в региона, очертават границите и спецификите на една обособена географска зона в ЮЗ части на днешните български земи и в част от Северна Гърция и о-в Тасос през VI-V в. пр.Хр., която представлява специфичен военно-политически и икономически съюз между тракийските владетели и остров Тасос. Виж цитираното по-горе т.б.
4. В редица изследвания кандидатката публикува за първи път неизвестни досега за науката монетни типове на град Пауталия, отсечени в римско време (II-III в.), събира и анализира археологически, епиграфски и нумизматични данни за икономическото развитие и търговските връзки между градовете от различни провинции в днешните български земи през римската епоха. Тя извежда на преден план идеята за значимостта на един град и неговата територия в рамките на империята на базата на силното развитие на отделни отрасли като минен добив, балнеология и др. ("Neue Beiträge zur Erforschung der Münzprägung von Pautalia", *Annotazioni Numismatiche*, Suppl. XII, Milano 1998; "Médicaments et thermalisme à Pautalia, Thrace", *Gesnerus* (Swiss Journal for the History of Medicine and Sciences) 57/2000, p. 238-

249; "Les mines du territoire de Pautalia (Thrace)", *Atlas historique des zones minières d'Europe*, Bruxelles, Luxembourg 2000; "Deux médaillons d'Antonin le Pieux du territoire de Pautalia (Thrace)", Proceedings of the XIVth International numismatic congress Glasgow 2009, vol. I, Glasgow 2011; „*Coin finds from sacred places in Pautalia, Thracia: offerings for health and fortune?*“ (with Lily Grozdanova). In: *Proceedings of the Conference: Coins for the Gods, coins for the merchants – Economy of the sacred compared to the economy of profane*, Athens, October 24-26 2019. (forthcoming)). Тези публикации са цитирани над 20 пъти от български и чуждестранни учени. Тази систематизирана, анализирана и категоризирана културно-историческа информация улеснява подготовката, разработването и изпълнението на проекти по европейски и национални програми в областта на опазването, съхраняването и защитата на културното наследство на Република България.

5. Специално внимание в публикациите си Григорова-Генчева отделя на анализирането и разпространяването на научна информация, свързана с историята на благородните метали, техният добив в българските земи и продуктите от тях. Новаторски са изследванията на употребата на златни елементи като прото-парижни средства за военни и/или икономически цели в Античността. Тези проучвания са необходимата база данни за създаването на един съвременен лекционен курс, а защо не и бъдеща университетска специалност, по история на парите и финансите, която все още липсва у нас. Представените публикации са задължителен образователен материал за студенти и специализанти в областта на икономиката, финансите и инвестициите. („III. Ролята на благородните метали и монетите в историята на финансите като основа за бъдещото им устойчиво развитие“, в съавторство с Иля Прокопов, в *Устойчивост на финансовата система – дългосрочни перспективи (онтологични и емпирични основания)*, авторски колектив, България 1990-2020 г. Икономика и финанси. Научно-приложни изследвания, събрани в отделни книги, София 2021, стр. 116-139; „*Пътеводител на колекционера и инвеститора в монети и благородни метали*“, в съавторство с Иля Прокопов, София 2017; „*Сделките с продукти от благородни метали в контекста на пандемията от Covid 19*“, във „*Външна търговия и пандемия*“, Сборник с доклади, представени на кръгла маса на тема „Външна търговия и пандемия“, организирана от Висшето училище по застраховане и финанси и Лабораторията за научно-приложни изследвания към него VUZF Lab на 02.12.2020 г., София 2021, стр. 103-110).

Всички цитирания на научни изследвания на Валентина Григорова-Генчева, направени в периода 2004-2021 г., са по същество и в положителен план.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Убедено считам, че авторката, напълно самостоятелно е разработила проблемната тематика и постигнатите резултати са неин личен принос. Тя коректно е цитирала всички използвани от нея източници и публикации.

5. Критични забележки и препоръки

Критични бележки към монографията и представените материали във връзка с участието на Валентина Григорова-Генчева в конкурса за „доцент“ **във Висшето училище по застраховане и финанси** по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика: „Парично обращение и парични системи (Развитие на паричните системи и монетосеченето)“ нямам. Моята препоръка към кандидатката е да продължи разработването на проблематиката, свързана със социализацията на културните ценности, историята на финансовата дейност и тяхната роля за устойчивото развитие на българското общество, държава и нация.

6. Лични впечатления

Познавам кандидатката в съвместната ни работа най-вече в областта на българското законодателство по проблеми на опазването, съхраняването, защитата и социализацията на културно-историческото наследство. Сред професионалната колегия тя се ползва със заслужен авторитет заради своята професионална компетентност. Считам, че като преподавател във ВУЗФ, тя ще допринесе не само по отношение на качеството на обучението на неговите студенти и докторанти, но и с участието си в научно-изследователската дейност на това престижно висше училище.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от Валентина Григорова Григорова-Генчева **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ВУЗФ.

Кандидатът в конкурса е представил **значителен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС ‘доктор’. В работите на кандидата има оригинални научно-теоретични и научно-приложни приноси, които са получили международно признание като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Нейните научни разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към изследователската и учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на Валентина Григорова-Генчева е **несъмнена, придобита в годините на научното и академичното и развитие в България и в Швейцария**. Постигнатите от *Валентина Григорова-Генчева* резултати в учебната и научно-изследователската дейност, **напълно** съответстват на Правилника на ВУЗФ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса монография и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научно-теоретични и научно-приложни приноси, считам за основателно и напълно убедено да дам своята **положителна** оценка, като давам своята препоръка Научното жури да изготви доклад-предложение до Академичния съвет на ВУЗФ за избор на Валентина Григорова Григорова-Генчева на академичната длъжност ‘доцент’ във ВУЗФ по професионално направление 3.8. Икономика: „Парично обращение и парични системи (Развитие на паричните системи и монетосеченето)“.

18.03.2022 г.

Рецензент:

Проф. Евгений Сачев

(ак. дл. н. ст. име фамилия)